"Anamın kitabı" Təbriz səhnəsində

Təbrizdə Milli Hökumətin hakimiyyəti dövründə ADF orqanı "Azərbaycan" qəzetinin 8 aprel 1946-cı il tarixli sayında Həmid Nikpur adlı müəllifin çap olunmuş bu yazısını oxucularımıza təqdim etməklə xəyalən o xoşbəxt günlərə qayıdırıq. Yazıda böyük Cəlil Məmmədquluzadənin Azərbaycanın tarixi faciəsindən bəhs edən məşhur pyesinin Təbriz səhnəsində uğurla tamaşaya qoyulmasından söz açılıb.

Cümə günü, aprel ayının 5-də (1946-cı il) Azərbaycan Dövlət Teatrında Azərbaycanın dəyərli dramaturqu Cəlil Məhəmmədquluzadənin (Molla Nəsrəddin) yazdığı məşhur əsərlərindən olan "Anamın kitabı" adlı pyesi tamaşaya qoyuldu. Öncədən hörmətli oxucularımızın nəzərinə pyesin mahiyyətini çatdırmaq istəyirəm.

Bu gün bütün dünyanın tanıdığı Azərbaycanın məşhur yazıçısı Cəlil Məhəmmədquluzadə özünün bir çox ölməz əsərlərilə xalqın düşüncə və idrakının inkişafında böyük və hesabagəlməz xidmətlər etmişdir. "Anamın kitabı" pyesini yazmaqda müəllifin məqsədi nədir? Əlbəttə, bu suala çox asanlıqla açıq cavab vermək olar. Azərbaycanımızın tarixdə dünyanın qüdrətli ölkələrindən biri olmağına baxmayaraq, tarixin müəyyən bir pilləsində güclü istilaçı dövlətlər tərəfindən parçalanmasını hamımız bilirik. Belə ki, bu parçalanma sayəsində uzun illər Azərbaycanın şimal hissəsi çar Rusiyasının, cənub hissəsi isə istilaçı fars təcavüzkarlarının işğalı altına alınmışdır.

Fars istilaçıları bizim ana Vətənimiz Cənubi Azərbaycanı öz əsarətləri altına saldıqdan sonra onlara qarşı müqavimət və mübarizə ruhiyyəmizi öldürmək, millətimizi aradan aparmaq, ana dilimizi və milli mədəniyyətimizi yox etmək üçün işlətdikləri siyasətin eynisi də Şimali Azərbaycanda çar Rusiyası tərəfindən irəli sürülürdü. O zaman çar Rusiyası Azərbaycanda yerli dildə məktəblərin açılmasını qadağan etdiyindən azərbaycanlıların ziyalıları özgə ölkələrdə təhsil almaq məcburiyyətində qalırdılar.

Buna görə də Cəlil Məhəmmədquluzadə özünün "Anamın kitabı" pyesində oğlanlarının biri Peterburqda, o biri İstanbulda, digəri isə Nəcəfdə təhsil almış bir azərbaycanlı ailəsinin sərgüzəştini şərh edir.

İsbata ehtiyac yoxdur ki, ayrı-ayrı ölkələrdə təhsil görmüş cavanlar müxtəlif əqidə və ruhiyyəyə malik olarlar. Belə ki, pyesdə iştirak edən bu üç qardaş arasında daima əqidə üstündə mübahisə gedir və hər birisi öz əqidəsini və yaşadığı mühitin ona buraxdığı təsiri digərlərinə təhmil etmək istəyir.

Onların arasında gedən nifaqdan anaları dığ naxoşluğuna mübtəla olub ölür, qardaşlar isə bir-birindən ayrılır və ailələrinin pozulması ilə nəticələnir. Lakin o zaman Azərbaycanda milli mədəniyyətin inkişafına imkan olsaydı, Azərbaycan ailələrində nəinki ayrılıq, bəlkə də möhkəm birlik əmələ gələrdi.

Pyesdən açıq-aydın görünür ki, tarixdə təcavüzkar dövlətlər bir milləti yox etmək və daimi əsarət altında saxlamaq üçün yeganə tədbir olaraq o millətin ana dilini və milli mədəniyyətini aradan aparmağa çalışmışlar.

Pyesdə o üç qardaşın arasındakı ziddiyyətlərin aradan qaldırılması üçün bacıları Gülbahar onların başdan-başa puç mahiyyətə malik olan özgə dillərdə yazılan kitablarını yandırır və aralarında vəhdət yaranması üçün anaları o müxtəlif dillərdə yazılan kitabların əvəzində öz ana dillərində kitab oxumalarını onlara tapşırır.

İndi bu dəyərli pyesin bizim Azərbaycan Dövlət Teatrının artistləri tərəfindən necə oynanılmasına gəlsək, mən pyesdəki rolları ifa edən artistlərin məharət və yaradıcılıqlarını sözlərlə izah etməkdə özümü aciz görürəm. Çünki artistlərin hər biri öz rollarının ifasında cavanlıqlarına və milli teatr aləminə yeni atılmaqlarına baxmayaraq, uzun müddət təcrübə görmüş artistərdən heç də dala qalmırlar.

Xüsusilə, pyesin baş rollarını ifa edən Qəmər xanım Nikpur, Leyla xanım Möhsünpur, Səməd Səbahi, İsmayıl Muzduri, Əli Əsgər Rizvan, Əhmədzadə obrazlarının yaradıcılığında xalqın rəğbətini qazana biləcək qədər özlərinə görkəmli yer tuturlar. Rejissorluq və musiqi hissəsinin bədiiliyi, dekorasiyanın gözəl və təbiiliyi pyesi daha da canlandırırdı. Teatr salonunun tamaşaçılarla dolu olması pyesin xalq tərəfindən bəyənilməsinin ifadəsi idi.

Mən milli teatrımızın istedadlı artistlərinə bundan daha da artıq və yüksək müvəffəqiyyətlər arzu edirəm.

Təqdim etdi:
Səməd BAYRAMZADƏ,
AMEA Şərqşünaslıq İnstitutunun əməkdaşı

Xalq qəzeti .- 2023.- 30 dekabr, (№ 287).- S.13.